



Perinnerakennusten hoidon tiedot ja taidot

Perinnerakennuksen hoidossa tärkeintä on, että rakennusta hoidetaan samoilla materiaaleilla, millä se alun perin on rakennettukin.

Wilma Patomäki, konservattori, maalarimestari ja puuseppä

Tyydytkö siihen, että autosi korjataan muovilla? Jos näin on, olet varmasti yhtä tyytyväinen valitessasi vesiohenteisen akryylimaalin tai alkydimaalin kauniin vanhan talosi suojaksi. Laadukasta pellavaöljymaalia voidaan lisätä päälle useita kerroksia, ilman että koko maalipintaa pitää poistaa, joten vuosien varrella uusintamaalauskin on helppoa. Vesiohenteinen maali irtoaa pohjasta hyvinkin nopeasti, sillä se on vain kalvo puun pinnalla. Samalla puupinta pitää allaan kosteutta, nukkaantuu ja haurastuu. Tämä tapahtuu noin 5–10 vuoden kuluessa. Pellavaöljymaali taas vanhenee kauniisti kulumalla ja krakeloitumalla. Puupinta maalin

alla hengittää ja voi hyvin. Kiilto sammuu muutamassa kuukaudessa. Pinta elää valon mukana, lämpimin aidoin luonnon pigmenttien sävyin.

Vastoin yleistä luuloa korkealaatuisen pellavaöljymaalin käyttäminen tulee ajan myötä halvemmaksi. Sen lisäksi ei tarvita erikseen puunsuoja-aineita, sinkkivalkoinen ja laadukas vernissa taas toimivat homeenestona. Huoltomaalaukset voidaan tehdä pienen harjauksen tai kaavinnan jälkeen samalla maalittyyppillä suoraan pinnalle. Puu ja pellavaöljy ovat luonnontuotteita ja sopivat erinomaisesti yhteen. Aito korkealaatuinen pellavaöljymaali toimii erinomaisesti sekä sisällä



Vesilistojen eteen on tehty paikkaus vanerilla, mutta se ei ime maalia samalla tavalla kuin puu, vaan hauduttaa terveetkin puuosat kosteiksi. Tämä vaneri on vain sisäkäyttöön. Myös vesikaato on liian loiva ja Gyproc-ruuvit ovat ruostuneet lähes poikki. Tässäkin maalauksesta on kulunut alle kaksi vuotta, mutta maali on jo irronnut lähes kokonaan.



Ulkojiiriin on käytetty Tae-spakkeliä, vaikka tuote on tarkoitettu vain sisäkäyttöön. Maalia ei ole hierretty pintaan kunnolla, ja jo kahden vuoden kuluttua näkyy, että maali ei ole kiinnittynyt alustaansa.

että ulkona, hengittäen. Samoilla maaleilla voidaan maalata pelti- ja metallipintoja tai käyttää niitä listoihin, oviin, ikkunoihin, lattioihin yms. Ikkunapuitteiden maalina tämä on ainoa oikea valinta pellavaöljykitin päälle. Pellavaöljykitti pysyy elastisempuna pellavaöljymaalilla alla ja silloin myös kauemmin kiinni pinnassa. Tuoreen ikkunakitin päälle voidaan myös maalata nopeammin. Paljon puhuttu EU-direktiivi täpätin käytöstä sisätiloissa yrittää sulkea pellavaöljymaalit pois sisäkäytöstä. Maalia ei kuitenkaan välttämättä tarvitse ohentaa täpätillä, vaan se voidaan maalata jynssäämällä ohuesti, jolloin myös maali on riittoisaa. Suunniteltu direktiivi ei kuitenkaan koske maalausliikkeitä. Myös lattiapinnoissa maali on hyvin elastista, kun sitä sivellään ohuelti useita kerroksia. Olen vuosien varrella maalannut useita kuviolattioita ja todennut, että kestävin lopputulos saadaan juuri tuolla tavoin maalaamalla, vieläpä korkokengillä paljon kulutettuihin lattioihin. Perinnemaalaamisessa tärkeää on myös maalaustekniikka, pohjatöiden laatu sekä maalattavan pinnan materiaalin peruskunto. Maalarilla tulisi olla käsitys siitä, miten maalataan ja millaiset pohjatyöt tulee olla, jotta työstä tulee kestävä.

Mikä on aito perinnemaali? Tarkastelen nyt vain öljymaaleja. Perinnemaalit rakentuvat satojen vuosien kokemuksella käytetyistä perusaineista: pellavaöljyvernissaksi keitettynä, sideaineita, luonnon hartseja ja aitoa pigmenttiä. Ei siis synteettisiä väriaineita, pastoja. Maalin litrahintaa on laskettu ohentamalla petrolilla, täpätillä ja pellavaöljyn jatkeeksi on saatettu laittaa traania tai jäteöljyä yms. Nämä ovat olleet nk. halpaversioita, näin ei ole parannettu maalin laatua vaan hintaa. Petroli ja täpätti ovat ainoita lisäaineita, joita käytetään yleisesti vielä nykyäänkin vernissan ohentamiseen. Korkea öljynlaatu takaa maalin hitaan

Pastalla sävytetyn pellavaöljymaalilla väri on muuttunut jo voimakkaasti alle kahden vuoden jälkeen maalauksesta. Sävy on synteettinen, kova keltainen. Rakennuksen muissakin seinissä maali on hyvin kiinni, mutta värivirheet haittaavat ulkonäköä.



vanhenemisen, eikä se krakeloidu liian nopeasti. Aito perinnemaali ei ole synteettisen kemian tuote vaan luonnontuotteiden yhdistämistä maaliksi. Perinnemaalit ovat siis myös ekologisempia kuin kemialliset tuotteet. Pigmentit säilyttävät värisävynsä auringonvalossa huomattavasti paremmin kuin synteettiset pastat.

Jotkut pigmentit ovat heikkoja joko peittokyvyltään tai valonkestoltaan, mutta niitä ei käytetä maalinvalmistuksessa. Luonnosta saadut värisävyt ovat pehmeitä ja sopivat hämmästyttävän hyvin toisiinsa jopa useita sävyjä yhdisteltäessä.

Tänä kesänä olen nauttinut helteestä ja kulkenut ihailemassa kotiseutuni lähistöjä perinnerakennuksiin. Ihastus muuttui vihastukseksi monessa paikassa. Näin rakennuksia, joissa oli muutamia vuosia aiemmin tehty suuria kunnostustoimenpiteitä, ja jokunen oli jopa palokittu teoistaan. Maalaustöitä oli kuitenkin tehty väärillä maalityypeillä ja sävyt olivat muuttuneet, esimerkiksi punainen marjapuuron punaiseksi. Keittomaalilla aiemmin maalattuja pintoja oli vedetty lateksilla, siis nykypäivän akrylaatilla (uusi termi vanhalle tuotteelle). Joukossa oli myös rakennusteknisiä kömmähdyksiä: vesi saattaa päästä rakenteisiin tai valuu suoraan seinää pitkin alas, ikkunoita oli vaihdettu kunnostamisen sijaan. Kustannuksia oli varmasti yhtä paljon, jos ei enemmänkin pitkän päälle, kuin olisi mennyt vaikka työt olisi tehty perinteisesti oikein.

Mihin ovat hävinneet maalarit, jotka itse sekoittivat pigmenteistä sävynsä työmaalla.

Miksi ei uskota perinteiseen maaliin? Arvelen yhdeksi syyksi kaupallisia maalinimikkeitä, jotka hämäävät ostajaa luulemaan niitä perinteisiksi maaleiksi. Rakennusliikkeet taas etsivät halvinta hintaa ja tyytyvät myös halvimpaan vaihtoehtoon ehkä pohtimatta, miten tuotteita on saatettu muuttaa, jotta hinta on halpa. Mutta onko se sittenkään halvinta? Monet uudet maalityypit ovat varmasti käyttökelpoisia moderneihin materiaaleihin. Pahinta kuitenkin on, että pellavaöljy-maali-nimikkeelläkin myydään maaleja, joissa on vain nimeksi pellavaöljyä, loput öljyosat voivat olla mitä vain, esimerkiksi usein alkydiä eli mäntyöljyä. Myydään myös aitoa tupapunaista öljy-maalia, joka sisältää mäntyöljyä ja akrylaattijohdannaisia. Koska maalaustyön tilaaja ei välttämättä ole maalien asiantuntija, hän menee

helposti halpaan, kun hänelle tarjotaan halvimpana vaihtoehtona juuri tähän kohteeseen sopivaa maalia urakkatarjouksessa. Kuluttaja taas kysyy rautakaupasta neuvoa, ja saa sitä, mitä siellä sillä hetkellä on myytävänä. Minä saan yhä saaristoalueelta tarjouspyyntöjä uusittavista ikkunoista, jotka pyydetään maalaamaan lateksilla! Tarjouspyynnöt tulevat vieläpä ammattilaisten suunnittelemista kohteista.

Pitäisikö välillä miettiä, mikä oikein on halvinta. Maalaaminen suoritteena ei ole sen vaikeampaa teollisella maalilla kuin perinnemaalillakaan. Työtapa vain on täysin erilainen. Maalinvalmistus tehtaalla on puolestaan toinen juttu. Pigmenttien käyttö teollisessa maalinvalmistuksessa on huomattavasti työläämpää ja korkealaatuinen pellavaöljy on kallista. Pigmenttien hankkiminen tasalaatuisena ja samansävyisenä jatkossakin on vaativaa työtä. Sävyjen sekoittaminen pigmentein ja pigmentin hiertäminen tahnaksi vaatii työtä ja aikaa. Tästä johtuen maalin litrahinta voi olla korkeampi kuin teollisen maalipurkin. Maali ei kuitenkaan ole kallein osa maalausurakkaa vaan työ maksaa, jos sen teettää ulkopuolisella. Väärin toteutettu maalaustyö voi tulla vieläkin kalliimmaksi. Markkinatalous on vaikuttanut siihen, että perinteisesti valmistettu maali on korvattu teollisilla maaleilla. Myös uusia rakennusmateriaaleja on syntynyt ja niille on suunniteltu erityistuotteita. Pastasävytykset maali-kaupoissa ovat tulleet jäädäkseen, mutta miten aitoa perinnemaalialia voisi myydä pastasävytteisenä? Tätä kuitenkin tapaa monen perinnemaalivalmistajan tuotteen kohdalla. Niissä on siis kemiallinen värisävy yhdistetty perinteisiin pellavaöljy-maaliaineisiin. Mihin ovat hävinneet maalarit, jotka itse sekoittivat pigmenteistä sävynsä työmaalla. Usein tämä olisi nopein ja varmin tapa saada juuri haluttu sävy kohteeseen. Sävyttäminen paikalla tekee mahdolliseksi kokeilla ja vertailla sävyä malliin ennen koko erän valmistusta. Eikä se ole niin vaikeaa kuin luullaan!

Ammattilaisia, jotka todella tunnistavat maalityypit toisistaan ja osaavat neuvoa asiakkaita, tarvitaan siis enemmän. Tarvitaan tietoa kursseilta, perinnerakentamisyhdistysten antamaa käytännön neuvontaa, artikkeleita ja lisää materiaaleja maalityyppien tunnistamiseksi. Perinteistä maalausiltoa kaikille! ■



Maalari kuljettaa sävytyskokeiluihin tarvittavat pigmentit työmaalle pienissä lasipulloissa.